

بررسی وضعیت موجود و مطلوب نقش نظام آموزش و پرورش در توسعه پایدار با

رویکرد الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت

سمانه کرمی^۱

ترانه عنایتی^۲

کیومرث نیازآذری^۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۴/۰۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۶/۲۸

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی وضعیت موجود و مطلوب نقش نظام آموزش و پرورش در توسعه پایدار با رویکرد الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت بود. این پژوهش از نوع پیمایشی - کاربردی، مبتنی بر روش‌های تحلیل شکاف وضعیت موجود و مطلوب و در گروه مطالعات آمیخته از نوع اکتشافی (کیفی و کمی) بود. جامعه آماری در بخش کیفی شامل ۱۰ نفر از متخصصان نظام آموزش و پرورش بودند که به صورت هدفمند به روش متوالی از نوع گلوله برفی انتخاب شدند. در بخش کمی نیز مدیران، کارشناسان مسئول و کارشناسان اداره کل آموزش و پرورش شهر تهران به تعداد ۴۴۰ نفر و حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران ۲۰۵ نفر بود. نمونه‌گیری به روش تصادفی طبقه‌ای بر حسب پست سازمانی صورت گرفت. ابزار گردآوری داده‌ها، در بخش کیفی، مصاحبه نیمه ساختاریافته و در بخش کمی، پرسشنامه محقق ساخته بود. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از آزمون ویلکاکسون و تی همبسته انجام گرفت. نتایج بخش کیفی پژوهش نشان داد عوامل موثر بر توسعه پایدار در نظام آموزش و پرورش با رویکرد الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت شامل ۶ بعد و ۴۵ مؤلفه بود. در بخش کمی، بررسی اختلاف وضعیت موجود و مطلوب در شش متغیر اصلی (فرهنگی، اجتماعی، زیست محیطی، اقتصادی، روش‌های آموزشی و سند تحول بنیادین آموزش و پرورش)، معنادار و زیاد بوده

^۱ دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران

^۲ دانشیار گروه مدیریت آموزشی، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران (نویسنده مسئول) tenayati@yahoo.com

^۳ استاد گروه مدیریت آموزشی، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران

است. بعد فرهنگی، زیست محیطی و سند تحول بنیادین در مقایسه با دیگر ابعاد از وضعیت بهتری برخوردار بودند.

کلمات کلیدی: توسعه پایدار؛ آموزش و پرورش؛ الگوی اسلامی - ایرانی

مقدمه

توسعه پایدار^۱ افق تازه ای است که در سال های آخر قرن بیستم فراروی زندگی انسان ها گسترده شده است. نقش اساسی در تبیین و توجه به توسعه پایدار به دو کنفرانس و یک کمیسیون بازمی گردد. کنفرانس محیط زیست استکهلم در سال ۱۹۷۲، کمیسیون جهانی محیط زیست و توسعه در سال ۱۹۸۷ و کنفرانس ریو در سال ۱۹۹۲. توسعه پایدار به تعادل بین مصرف منابع موجود و توانایی سیستم های اجتماعی در تحقق نیازهای نسل حال و آینده اشاره دارد. این یعنی حفظ ظرفیت زمین برای اطمینان از کیفیت زندگی نه تنها برای هر شخصی که هم اکنون زنده است، بلکه برای هر کس دیگری که هنوز به دنیا نیامده است. توسعه پایدار از نظر زیست محیطی، غیر مخرب؛ از منظر فنی متناسب؛ از نظر اقتصادی، پویا و از نظر اجتماعی قابل پذیرش برای متعاملین است (عشقی پور و همکاران، ۱۳۹۷). بنابر این توسعه پایدار یعنی حفظ شرایط برای توسعه کیفیت، به عنوان پیش نیاز زندگی برای نسل حال و نسل های آینده. بدین ترتیب، توسعه پایدار یک چشم انداز خوش بینانه جدیدی از توسعه جهانی به ارمغان می آورد؛ مثل توسعه برای همه، تأکید بر استراتژی های جدید اقتصادی و فن آوری، توجه به معیارهای زیست محیطی، آموزش و فرهنگ، انجمن های شهروندان، رسانه ها و بسیاری از جریان های اجتماعی دیگر (ایلیک کرسستیک^۲، ۲۰۱۸).

توسعه پایدار، از دو اصطلاح با اهمیت حیاتی تشکیل شده است، پایداری^۳ و توسعه^۴. اولین اصطلاح، عبارت است از «پایداری» که بازنمای دیرپایی و دوام است، در حالی که واژه «توسعه» به دنبال گسترش و یا رسیدن تدریجی به سطحی بهتر و کامل تر است. مفهوم پایداری رویکرد پیچیده ای دارد و زمانی از آن صحبت می شود که مسائل محیطی ایجاد شده به دلیل فعالیت های انسانی نیازمند راه حل های جدی باشند (دوران^۵ و همکاران، ۲۰۱۵).

¹. Decade of Education for Sustainable Development (DESD)

². Ilic Krstic

³. Sustainable

⁴. Development

⁵. Duran

توسعه پایدار چهار بعد دارد: جامعه، محیط، فرهنگ و اقتصاد که بهم پیوسته اند و از هم جدا نیستند. پایداری الگویی برای اندیشیدن به آینده است که در آن ملاحظات زیست محیطی، اجتماعی و اقتصادی در تعقیب کیفیت زندگی بهبود یافته و متعادل است. به عنوان مثال، یک جامعه ی مرفه، برای تأمین غذا و منابع، آب آشامیدنی سالم و هوای پاک برای شهروندان خود به یک محیط سالم متکی است. پایداری اغلب به عنوان یک هدف بلند مدت برای یک جهان پایدارتر در نظر گرفته می شود، در حالی که توسعه پایدار به بسیاری از فرایندها و مسیرهای دستیابی به آن اشاره دارد. به عنوان مثال کشاورزی و جنگل داری پایدار، تولید و مصرف پایدار، دولت خوب، تحقیقات، فناوری، آموزش و تربیت (یونسکو^۱، ۲۰۲۰).

اگر توسعه پایدار را به سقف یک ساختمان تشبیه کنیم، ابعاد محیطی، اقتصادی و اجتماعی، ستون‌های آن را تشکیل می‌دهند که بر فرهنگ جامعه که زیربنای ساختمان را می‌سازد استوار شده‌اند (دوران و دیگران، ۲۰۱۵). توسعه پایدار به دنبال سبکی از زندگی است که در آن به همه ابعاد زندگی توجه شود و نظام آموزش و پرورش مهم ترین بخش در راستای آموزش این مسائل می باشد. با توجه به این امر، آموزش برای توسعه پایدار^۲ نیز مسائلی را مورد توجه قرار می دهد که نه تنها محیطی هستند بلکه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی نیز می باشند و هر آنچه که بتوان به عنوان پایداری در هر زمینه ای طبقه بندی نمود را بیان می کند (سیناکو^۳، ۲۰۱۸).

آموزش برای توسعه پایدار قصد دارد تا از طریق آموزش و پرورش، آگاهی عمومی، مهارت های ضروری، ارزش ها و شیوه زندگی مورد نیاز برای آینده ای پایدار را در دانش آموزان پرورش دهد (هولم^۴، ۲۰۱۹). در جدول ۱ تلاش های جهانی در راستای این آموزش خلاصه شده است.

جدول ۱. تاریخچه آموزش توسعه پایدار (به نقل از بکانی^۵، ۲۰۱۰)

تاریخ	مکان	رویداد	نتیجه
۱۹۸۷	کمیته جهانی محیط زیست و توسعه (نروژ)	گزارش براتلند	انتشار بررسی های کمیسیون جهانی (آینده مشترک ما) و تعریف مفهوم توسعه پایدار
۱۹۹۲	ریودوژانیرو، برزیل	اجلاس زمین	حضور بیش از ۱۵۰ کشور جهان. انتشار بیانیه ریو

^۱ UNESCO

^۲ Education for Sustainable Development (ESD)

^۳ Sinakou

^۴ Holme

^۵ Bacani

در مورد محیط زیست و توسعه و شناخته شدن دستور کار ۲۱.			
هدف بهبود زندگی، کنترل جمعیت جهانی، حفظ منابع طبیعی، غذا، آب، خدمات بهداشتی و امنیت اقتصادی بود. مطرح شدن یک دهه آموزش برای توسعه پایدار.	اجلاس جهانی	ژوهانسبورگ، آفریقای جنوبی	۲۰۰۲
قطعهنامه دهه آموزش برای توسعه پایدار در سازمان ملل به تصویب رسید.	پنجاه و هفتمین مجمع عمومی سازمان ملل	نیویورک، ایالات متحده آمریکا	۲۰۰۲
در این جلسه کشورها موظف به ادغام آموزش برای توسعه پایدار در سیستم های آموزشی خود شدند (دهه آموزش برای توسعه پایدار).	سازمان ملل متحد	نیویورک، آمریکا	۲۰۰۵- ۲۰۱۴
دستور کار توسعه پایدار برای ۱۵ سال آینده به تصویب رسید که هدف از آن برنامه های عملی برای مردم، کره زمین و رونق و شکوفایی و تقویت صلح و آزادی است. دستور کار ۲۰۳۰ شامل ۱۷ هدف کلان است که محورهای اصلی آن را انسان، کره زمین، رفاه، صلح و مشارکت جمعی تشکیل می دهد.	سازمان ملل متحد	نیویورک، آمریکا	۲۰۱۵- ۲۰۳۰

رسیدن به اهداف توسعه پایدار، از طریق آموزش به شهروندان به ویژه نسل جوان، در سیستم رسمی آموزش و پرورش تحقق می یابد. به جهت اهمیت این موضوع، دهه آموزش برای توسعه پایدار^۱، مطرح گردید. این برنامه که مبنی بر تعیین دهه ۲۰۱۴-۲۰۰۵ به عنوان دهه آموزش برای توسعه پایدار در یونسکو طراحی شد، شامل ابعاد اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و زیست محیطی است که در همه آنها، آموزش به عنوان رکن و ابزار اصلی به منظور تحقق اهداف برنامه در نظر گرفته شده است. هدف آموزش برای توسعه پایدار، توانمندسازی مردم و جامعه در فهم و درک مسئولیت پذیری برای ایجاد آینده ای پایدار است. آموزش برای توسعه پایدار، موضوعات کلیدی توسعه پایدار را در یاددهی و یادگیری وارد می کند و نیازمند روش های یاددهی و یادگیری مشارکتی خلاقانه ای است

¹. Decade of Education for Sustainable Development (DESD)

که فراگیران را توانمند و نیز تشویق کند که در جهت دستیابی به توسعه پایدار اقدام کنند (کمیسسیون ملی یونسکو- ایران، ۱۳۹۵).

آموزش برای توسعه پایدار به معنای توجه به موضوعات اصلی توسعه پایدار در آموزش و یادگیری است. اهدافی که لازم است آموزش و پرورش در جهت رسیدن به توسعه پایدار دنبال کند، شامل تضمین آموزش با کیفیت، فراگیر، عادلانه و ترویج فرصت های یادگیری مادام العمر برای همه می باشد (یونسکو، ۲۰۲۰).

آموزش برای توسعه پایدار با استفاده از آموزش نوآورانه، در تلاش است تا آموزش و یادگیری را با روش های تعاملی و فراگیرمحور، به سمت یادگیری اکتشافی، عمل گرا و تحول آفرین نزدیک کند و یادگیرندگان قادر به تفکر انتقادی و منظم پیرامون ارزش ها و نگرش ها برای آینده پایدار باشند (لیچت^۱ و همکاران، ۲۰۱۸). اهداف توسعه پایدار مجموعه ای جهان شمول از آرمان ها و شاخص ها است که در اسناد کنفرانس ریو ۲۰، تحت عنوان «آینده ای که می خواهیم» اعلام گردید و لازم است همه کشورها تا سال ۲۰۳۰ آن ها را به کار گیرند (سازمان ملل^۲، ۲۰۲۱).

در کنار همه ابعاد و جنبه های گوناگون توسعه پایدار، باید این موضوع را در نظر داشت که توجه صرف به الگوهای توسعه غربی، اغلب برای کشورهای غربی راهگشا و مفید بوده و استفاده و به کارگیری آن ها برای سایر کشورها از جمله ایران، به عنوان تنها الگوی مناسب پیشرفت و توسعه، عقلانی به نظر نمی رسد. بیشتر الگوهای غربی به دلیل غیرومی بودن و نداشتن توجه دقیق به مسائل و مشکلات جامعه ما، با موانع و محدودیت هایی مواجه بوده اند (عزیزی، ۱۳۹۷). نظام آموزشی کشور ما بر اساس اعتقادات اسلامی مردم، قوانین و لوایح موجود در جهت تقویت ارزش های الهی و معنوی فراگیران می باشد. نظام آموزش و پرورش می تواند با تبدیل مدرسه به شکل ساده ای از جامعه ی متعادل و مروج فرهنگ اسلامی- ایرانی نقش آفرین باشد (پورموسوی، ۱۳۹۳). از این رو با توجه به علل عقب ماندگی تاریخی کشورمان، رویکردهای گوناگونی در زمینه نوسازی و توسعه از سوی صاحب نظران و ایده پردازان ارائه شده است. با توجه به موضوع پژوهش حاضر، الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت با نگاه به شرایط تاریخی و جغرافیایی، فرهنگی و اجتماعی و با تکیه بر مفاهیم و معارف اسلامی، ارزش های ملی و راهکارهای بومی، در پی ارائه الگویی مناسب برای توسعه جامعه ایران است. آرمان های الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت، ارزش های بنیادین فرازمانی و فرامکانی

¹. Leicht

². united nation

جهت‌دهنده پیشرفت است. مبنای‌ترین این ارزش‌ها، نیل به خلافت الهی و حیات طیبه است (سند الگوی پایه اسلامی ایرانی پیشرفت، ۱۴۰۰). مطابق مبانی سند تحول بنیادین آموزش و پرورش نیز، تحقق حیات طیبه به شکوفایی فطرت و رشد همه جانبه استعداد‌های طبیعی و تنظیم متعادل عواطف، تمایلات و در نتیجه تکوین هویت افراد منجر می‌شود و مقدمات شکل‌گیری و پیشرفت پیوسته جامعه صالح را فراهم می‌کند (فرم‌هینی فراهانی، ۱۳۹۷).

لذا در این پژوهش ضمن استفاده از اصطلاح توسعه پایدار، به جهت برخی ویژگی‌های مثبت آن، از الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت نیز یاد می‌شود؛ چراکه معتقدیم باید الگوی پیشرفت بومی خود را متکی بر مبانی اسلامی و فرهنگ ایرانی خود، تعریف و ارائه کنیم. بنابراین آنچه در این پژوهش دنبال می‌شود، توسعه پایدار با رویکرد الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت است و پیش‌نیاز رسیدن به آن نظام آموزش و پرورش است. زیرا آموزش و بهره‌مندی از تحصیلات، یک حق همگانی برای تمام ساکنین این کره خاکی است و در واقع قوی‌ترین ابزار در دست ما برای رسیدن به یک جامعه‌ی پایدار جهانی می‌باشد. با توجه به چنین مسائلی، در این پژوهش سعی شده است تا ضمن تبیین نقش نظام آموزش و پرورش در توسعه پایدار با رویکرد الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت، وضعیت موجود و مطلوب آن نیز، ارائه گردد. بنابراین چنانچه نظام آموزش و پرورش در راستای توسعه پایدار با رویکرد الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت همگام باشد، توفیقات مدارس، منجر به ایجاد جامعه‌ای پیش‌تاز خواهد شد و برای رسیدن به این الگو، درکی عمیق‌تر و نگاهی دوباره بر نظام آموزش و پرورش کشورمان ضرورت خواهد داشت. با وجود تلاش‌های انجام‌شده توسط سازمان‌های آموزشی درگیر در امر نهادینه کردن توسعه پایدار، این امر هنوز در حد یک ایده‌ی ابتکاری در بیشتر بخش‌ها باقی مانده است و هنوز اثربخشی و نفوذ را در بین رشته‌ها، برنامه‌های درسی، محققان و مدیران ندارد.

پیشینه پژوهش

سرزهی (۱۴۰۰) در پژوهشی بیان می‌کند که توسعه بدون انجام برنامه ریزی دقیق در سطح کلان نظام آموزشی ممکن نیست. همچنین ضرورت توجه به توسعه پایدار در برنامه درسی تمام مقاطع تحصیلی به منظور رشد و پیشرفت هرچه بیشتر اقتصاد، فرهنگ و آموزش کشور باید بطور جدی مدنظر باشد. رضوانی و همکاران (۱۳۹۹) به بررسی عوامل موثر بر فرآیند آموزش توسعه پایدار و بررسی کلیه مقالات الکترونیکی و چاپی مرتبط پرداخته و مسائلی همچون آموزش‌های نوین در جامعه، برنامه درسی و نقش آن در آموزش توسعه پایدار، تاثیرگذاری معلمان بر آموزش، افزایش سطح

کیفی آموزش و تبدیل دانش آموزان به یک شهروند برای رسیدن به یک جامعه شاداب با معیار های توسعه پایدار را حائز اهمیت تلقی کرده است. یزدان پناه و همکاران (۱۳۹۷) با بررسی اهمیت آموزش مداوم در توسعه پایدار، آن را به عنوان یک واکنش به مشکلات و الزامات توسعه جامعه مطرح کرده اند و آموزش مداوم را فرصت هایی برای توسعه و پیشرفت، شکل گیری فرد، فرهنگ، معنویت و اخلاق او معرفی می کنند. صاف دل (۱۳۹۷) به بررسی جایگاه خانواده و نقش آن در تربیت فرزندان سالم، مومن، متعهد و دارای غیرت ملی، همچنین جایگاه آموزش و پرورش در تربیت افرادی خلاق و متعهد که پیشرفت کشور بر مبنای اسلامی و ایرانی بودن را در نظر دارد و همچنین جایگاه دولت در جهت ایجاد آموزش و پرورش رایگان پرداخته است. بهمنی و همکاران (۱۳۹۷) نیز با واکاوی نقش آموزش و پرورش در شکل گیری سبک زندگی متناسب با توسعه و الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت بیان می کنند فقدان وجود رویکرد جامع آموزشی و تربیتی در مدارس، بازتولید هنجارهای جامعه مصرفی در مدارس، بی توجهی به نقش قهرمانان و الگوی شخصیت های بومی برای نوجوانان در کتب درسی، به عنوان موانع تحقق سبک زندگی متناسب با توسعه مطرح کرده اند. نواختی مقدم و خالقی (۱۳۹۷) با بررسی نسبت نظام آموزشی با الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت، به دنبال شناخت و فهم این مسئله می باشند که مراکز آموزشی ما اعم از دانشگاه ها و مدارس، تا چه میزان با اصول مبانی دین اسلام همخوانی دارد و نسبت به برنامه ریزی آموزشی بر مبنای متون اسلامی و دینی و از همه مهم تر نگاه وحیانی و قرآنی در این حوزه اهتمام جدی دارند. فیسی^۱ و همکاران (۲۰۲۱) در پژوهشی با عنوان «مسیر رسیدن به یک دانشگاه سبز پایدار» بیان می کنند دانشگاه ها، با کاهش تأثیرات منفی بر اقتصاد، جامعه و محیط زیست؛ و از طرف دیگر، با توسعه ی شیوه های پایدار در برنامه های درسی و تحقیقاتی موثر هستند. همچنین دانشگاه، استراتژی های روشن و ابتکارات ساختاریافته ای برای اجرای واقعی پایداری تعریف کرده و از تغییر شرایط به سمت یک نهاد سبزتر از طریق مدیریت پسماند و فعالیت های پایدار به شدت حمایت می کند. آیشا^۲ و همکاران (۲۰۲۰) با بررسی اثرات پایداری آموزش در مورد نگرش معلمان قبل از خدمت نسبت به توسعه پایدار بیانگر تغییر مثبت در نگرش دانش آموزان و معلمان نسبت به توسعه پایدار است. لیل فیلهو^۳ و همکاران (۲۰۱۹) با بررسی نقش برنامه ریزی جهت نیل به توسعه پایدار در زمینه آموزش عالی بیان می دارد

1. Fissi

2. Ayesha

3. Leal Filho

دسترسی به توسعه پایدار، یکی از مهمترین اهدافی می‌باشد که نیازمند برنامه ریزی بسیار زیاد است و موانع موجود وابسته به نقوص برنامه ریزی است. بنابراین نیاز به بهبود و تقویت برنامه ریزی جهت کمک به مراکز آموزشی در راستای موفقیت در دستیابی به توسعه پایدار ضروری می‌باشد. موهانتی^۱ و دش^۲ (۲۰۱۸) در مقاله ای با عنوان آموزش در توسعه پایدار، به ارائه یک مدل مفهومی برای آموزش پایدار در هند پرداختند. آنها ابتدا اهداف سازمان یونسکو در توسعه پایدار در حیطه کیفیت آموزشی و فرصت های برابر در همه زمینه های عملی و تئوریک را مورد بررسی قرار داده و ضمن بررسی مقالات مربوط به آموزش برای توسعه پایدار و پایداری آموزشی، با استفاده از مدل تطبیقی استرلینگ، یک مدلی مفهومی در زمینه توسعه پایدار در سیستم آموزشی هند تهیه نمودند. فیندلر^۳ و چونهر (۲۰۱۸) به دنبال این بودند تا تأثیر مؤسسات آموزش عالی را بر توسعه پایدار، جامعه، محیط و اقتصاد به صورت گسترده بیابند. نتایج این مقاله باعث می‌شود تا تصمیم گیرندگان در مراکز آموزش عالی، معلمان و محققان بتوانند فهم بهتری از فعالیت هایشان و تأثیر آن بر جامعه، محیط و اقتصاد بیابند و از این یافته ها در جهت بهبود تأثیرات ایجاد شده استفاده نمایند. ناسیبولینا^۴ (۲۰۱۵) در پژوهشی بیان می‌دارد که آموزش برای توسعه پایدار ارائه کننده رفتار و آگاهی‌های جدیدی است که باید در مطالعات توسعه ی انسانی اجرا شود. همچنین با بررسی نقش مثبت اخلاق زیست محیطی، به توصیف وضعیت کنونی آموزش برای توسعه پایدار می‌پردازد. کرک^۵ و همکاران (۲۰۱۴) نیز با بررسی شاخص های جامعه پایدار، پنج شاخص اصلی شامل توسعه شخصی، محیط زیست سالم، جامعه متعادل، استفاده پایدار از منابع و جهانی پایدار را برای رسیدن به توسعه پایدار معرفی می‌کند. لامپا^۶ و دیگران (۲۰۱۳)، بیان می‌دارند آموزش توسعه پایدار استراتژی‌های یادگیری گوناگون و جمعی را براساس ارزش ها، تفکر انتقادی، روش های تلفیقی و سیاست های اتخاذ تصمیم، ارائه می‌دهد و قصد دارد به افراد جوان که در دنیایی سرشار از تغییر و چالش زندگی می‌کنند، کمک کند. ورنس و کنسلر^۷ (۲۰۱۳) موانع اصلی هدایت و مدیریت مدارس سبز را کمبود منابع مالی، نبود وقت کافی برای اختصاص دادن فعالیت های مربوط به پایداری و محیط زیست و کمبود اطلاعات و نیروی انسانی

1. Mohanty

2. Dash

3. Findler & Schönherr

4. Nasibulina

5. Kerk

6. Lampa

7. Veronese & Kensler

دانسته اند. سادوس^۱ و دیگران (۲۰۱۳) در پژوهشی درک معلمان از آموزش توسعه پایدار و ارزیابی نیازهای آنان برای رسیدن به توسعه پایدار را از مهمترین عوامل رسیدن به توسعه پایدار برشمردند. اندرسون^۲ (۲۰۱۲) نیز در پژوهشی، استراتژی آموزش و پرورش در جهت تحقق اهداف توسعه پایدار را از طریق حمایت از توسعه کیفیت آموزش در اوایل دوران کودکی و انتقال کامل اطلاعات و مهارت های مرتبط با زندگی و معیشت به جوانان بعد از آموزش ابتدایی و آشنایی هر چه بیشتر با پایداری محیطی مطرح می نماید.

روش شناسی پژوهش

روش تحقیق در پژوهش حاضر در مراحل اولیه کیفی و در مراحل بعد به صورت کمی می باشد. بنابر این در گروه روش های مطالعات آمیخته قرار می گیرد. از نظر گردآوری داده ها، تحقیقی توصیفی (پیمایشی) محسوب می شود. جامعه آماری مورد مطالعه از دو گروه تشکیل شده است. بخش کیفی شامل مدیر بخش آموزش کمیسیون ملی یونسکو، معاون اسبق آموزش متوسطه اداره کل آموزش و پرورش شهر تهران، ریاست شورای عالی آموزش و پرورش، عضویت شورای عالی انقلاب فرهنگی، وزیر اسبق سازمان آموزش و پرورش، معاون اسبق توسعه مدیریت و پشتیبانی وزارت آموزش و پرورش، مدیر اسبق آموزش و پرورش منطقه چهار، ۳ تن از مدیران یکی از مدارس غیرانتفاعی شهر تهران که در مجموع ۱۰ نفر بودند. بخش کمی شامل مدیران، کارشناسان مسئول و کارشناسان اداره کل آموزش و پرورش شهر تهران به تعداد ۴۴۰ نفر که در بخش کمی از نظرات آنان استفاده شد. روش نمونه گیری در بخش کیفی به صورت هدفمند (کلوله برفی) صورت گرفت. لازم به ذکر است بعد از هشت مصاحبه پژوهشگر به حد اشباع رسید، یعنی مؤلفه دیگری به مؤلفه های موجود اضافه نگردید. ملاک انتخاب این افراد، آشنایی آنان با آموزش ها و برنامه های مربوط به توسعه پایدار و مباحث مربوطه، آشنایی با الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت، و تجربیات، تخصص و حضور فعالشان در نظام آموزش و پرورش بود. در بخش کمی، در سطح اطمینان ۹۵٪ و خطای اندازه گیری $\alpha=5\%$ ، بر اساس فرمول کوکران ۲۰۵ نفر با استفاده از روش نمونه گیری تصادفی طبقه ای بر حسب پست سازمانی به شرح جدول ۲ به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند.

جدول ۲. تعداد نمونه آماری براساس پست سازمانی

1. Suduc

2. Anderson

عنوان شغلی	فراوانی	درصد فراوانی	درصد تجمعی
کارشناس	۷۲	۳۵	۳۵
کارشناس مسئول مسئول	۸۴	۴۱	۷۶
مدیر	۴۹	۲۴	۱۰۰
مجموع	۲۰۵	۱۰۰	

در روش گردآوری داده‌ها با استفاده از روش کتابخانه‌ای در بخش مبانی نظری و بررسی دیدگاه‌های صاحب‌نظران و تدوین پیشینه پژوهش، به جمع‌آوری ادبیات پژوهش پرداخته شد. سپس به گردآوری داده‌ها به روش میدانی پرداخته شد که در دو مرحله انجام شد. در بخش کیفی از مصاحبه‌های نیمه ساختار یافته استفاده شد و نکات کلیدی هر مصاحبه توسط پژوهشگر یادداشت برداری شد. در بخش کمی براساس معیارهای استخراج شده از مرحله کیفی به طراحی پرسش‌نامه محقق ساخته پیرامون توسعه پایدار با رویکرد الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت در نظام آموزش و پرورش جهت جمع‌آوری داده‌های مورد نیاز پرداخته شد.

برای حصول اطمینان از کیفیت یافته‌های کیفی، معیار مقبولیت مد نظر قرار گرفت. به این صورت که یافته‌های به دست آمده در اختیار پنج نفر از مشارکت‌کنندگان قرار گرفت و نظر تکمیلی آنها اعمال گردید. همچنین، به منظور اعتباربخشی یافته‌ها از روش کثرت‌گرایی در پژوهشگر^۱ که طی آن فرد دیگری فرایند را همزمان با محقق پیگیری و ارزیابی می‌کند؛ استفاده گردید. اطمینان از پایایی پژوهش کیفی بررسی‌های لازم شامل مقبولیت و قابلیت تأیید صورت گرفته است. جهت افزایش مقبولیت از روش‌های بازنگری توسط شرکت‌کنندگان استفاده شد. به همین منظور متن کامل تاییبی و دست‌نویس چند مصاحبه اول همراه با کدهای سطح اول به افرادی که از آنها مصاحبه به عمل آمده بود جهت تأیید و یا اصلاح، برگردانده که نکات پیشنهادی آنها در نظر گرفته شد. جهت تأیید روایی صوری، پرسش‌نامه‌ها در اختیار خبرگان و اساتید فن قرار گرفته و از آنان نظرخواهی شد. جهت سنجش پایایی ابزارها از ضرایب آلفای کرونباخ استفاده کرد که برای هر یک از متغیرهای تحقیق در جدول ۳ مشخص شده است.

۱. Triangulation in Investigator

جدول ۳. میزان پایایی (ضریب آلفای کرونباخ)

متغیرها	تعداد سؤالات	آلفای کرونباخ
بعد فرهنگی توسعه پایدار	۸	۰/۹۳
بعد اجتماعی توسعه پایدار	۷	۰/۸۵
بعد زیست محیطی توسعه پایدار	۸	۰/۸۷
بعد اقتصادی توسعه پایدار	۶	۰/۸۰
سند تحول بنیادین آموزش و پرورش	۹	۰/۸۶
روش آموزش مؤثر	۷	۰/۷۹

همانطور که در جدول ۳ مشاهده می‌شود تمامی متغیرهای پژوهش دارای پایایی قابل قبول هستند. میزان آلفای کرونباخ تمامی متغیرهای اصلی بیشتر از مقدار معیار ۰/۷۰ است که نشان از این دارد که پایایی همه متغیرها تایید می‌شود.

به منظور تحلیل داده‌ها در بخش کیفی از روش کد گذاری استفاده شده است. با استفاده از روش تحلیل مضمون به تحلیل محتوای مصاحبه‌ها، مبادرت شد، تا بتوان بر مبنای فهم و تجربه خبرگان مورد مصاحبه، چهارچوب و فهم معتبری از مسائل و چالش‌های مربوط به پژوهش ارائه داد. در بخش کمی برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، از روش‌های آمار توصیفی و استنباطی شامل تی همبسته و ویلکاکسون استفاده شده است.

یافته‌های پژوهش

سؤال اول: عوامل مؤثر بر توسعه پایدار در نظام آموزش و پرورش با رویکرد الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت کدامند؟

بر اساس تجزیه و تحلیل مصاحبه‌های صورت گرفته تعداد ۴۵ مؤلفه در قالب ۶ بعد فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی، زیست محیطی، روش آموزش مؤثر و سند تحول بنیادین آموزش و پرورش از

مصاحبه ها استخراج، دسته بندی و طبقه بندی شد. نمونه ای از مصاحبه ها در جدول شماره ۴ آورده شده است.

جدول ۴. کد گذاری مستخرج از مصاحبه ها

کد مصاحبه شوندهگان	کد گذاری باز	کد گذاری محوری	ابعاد
T1, T3, T7, T8, T10	شیوه زندگی افراد نشأت گرفته از فرهنگ ها و ارزش های گروهی و قومی و مذهبی است. لذا ارزش قائل شدن برای هویت دانش آموز از عناصر مهم است. فرهنگ، زیربنای جامعه است، هر چه بیشتر به هویت فرهنگی افراد از جمله دین و مذهب یا قومیت آنان توجه شود، پیشرفت و پویایی جامعه بیشتر است. توسعه پایدار، از بین برنده ی کاستی های اجتماعی و تقویت کننده هویت فرهنگی افراد است.	تقویت هویت فرهنگی / احترام به اقوام و تنوع مذهبی	فرهنگی
T6, T3, T9, T10, T8	تقویت مفاهیم و کیفیت روابط اجتماعی میان افراد یکی از جنبه هایی است که سبب رسیدن به توسعه پایدار می شود. چگونگی ارتباط برقرار کردن دانش آموزان با یکدیگر و نحوه گفتگو و آداب معاشرت میان آنها از جمله موضوعاتی است که سبب تقویت فرهنگ ارتباطی آنان شده و باید مدارس به این مسئله اهتمام جدی داشته باشند. آموزش مسائل مربوط به حق و مسئولیت و رعایت حقوق افراد در قوانین مدرسه باید در نظر گرفته شود.	روابط و مناسبات اجتماعی دانش آموزان / رعایت حقوق افراد و قوانین مدرسه	اجتماعی
T2, T4, T1, T7, T9, T10, T3	استراتژی های جدید اقتصادی و آموزش مهارتهای فنی در نوجوانان، سبب می شود نگاه دانش اموزان نسبت به مسائل اقتصادی بهبود یابد و فرصتهای شغلی بیشتری برای آنان فراهم شود. آموزش مدیریت مسائل مالی و تقویت دوراندیشی، جهت جمع آوری پس انداز شخصی برای تامین نیازهای آتی، رشد اقتصادی بلند مدت را همراه خواهد داشت.	تغییر نگرش اقتصادی و ایجاد مهارت فنی در دانش آموزان / توجه به نقش پس انداز و تقویت دور اندیشی	اقتصادی
T6, T2,	اگر می خواهیم جامعه ای سالم داشته باشیم، باید از تهی کردن	رعایت الگوی مصرف و	زیست

محیطی	صرفه جویی در مصرف انرژی / روشهای جمع آوری زباله، تفکیک زباله و روشهای بازیافت مواد و فواید آن	منابع بهره‌ییزیم و صرفه جویی در مصرف انرژی و رعایت الگوی مصرف را در مدارس آموزش دهیم. لازم است میان فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی با محیط‌زیست تعادل ایجاد کنیم و روش های جمع آوری زباله و بازیافت مواد را به دانش آموزان آموزش دهیم. حفظ منابع طبیعی و رعایت الگوی مصرف، جهش بزرگی در اقتصاد ملی و توسعه فراهم می کند.	T9, T10, T8, T5, T1, T4
روشهای آموزشی	روش تدریس اکتشافی، انجام فعالیت های خلاقیت محور/ همراهی ساختار کلان اجتماعی با نظام آموزش و پرورش	یکی از راه های حفاظت از محیط زیست و جلوگیری از بحران زیست محیطی، عوامل انسانی مانند فرهنگ و آموزش به دانش آموزان به روشهای فعال آموزشی از جمله روشهای تدریس اکتشافی و فعالیتهای گوناگون خلاق می باشد. آموزش و پرورش یکی از مناسب ترین راه ها برای رسیدن به توسعه پایدار است که لازم است ساختارهای گوناگون اجتماعی همچون رسانه ها در جهت آموزش ابعاد گوناگون توسعه گام بردارند.	T9, T10, T8, T5, T1, T3, T4
سند تحول بنیادین	داشتن روحیه انقلابی، جهادی و برخورد مسئولانه با تحولات سیاسی و اجتماعی	موتور محرک رسیدن به پیشرفت کشور، پرورش دانش آموزانی با روحیه جهادی، ظلم ستیزی و انقلابی است. تحولات سیاسی و اجتماعی جامعه با برخورد مسئولانه و دقیق هر کس در هر جایگاهی که فعالیت می کند، ایجاد می شود.	T6, T3, T9

بعد فرهنگی: مؤلفه های شناسایی شده در مصاحبه ها عبارتند از: تقویت هویت فرهنگی (ملی و مذهبی)؛ حفظ میراث فرهنگی و آشنایی با مفاخر ملی، مذهبی و اماکن تاریخی؛ مبادلات فرهنگی؛ فعالیتهای فرهنگی؛ انعطاف سازمان و فرهنگ بروز ایده های مربوط به توسعه پایدار با رویکرد الگوی پیشرفت؛ قوت فرهنگی منابع انسانی؛ ارتقای فرهنگ سازمانی؛ گفتگوهای فرهنگی، احترام به اقوام و تنوع مذهبی.

بعد اجتماعی: مؤلفه های شناسایی شده در مصاحبه ها عبارتند از: توانمندی نیروی انسانی؛ روابط و مناسبات اجتماعی دانش آموزان؛ سطح اخلاق اجتماعی و کاهش آسیبهای اجتماعی؛ عدالت اجتماعی و ایجاد فرصتهای برابر برای دانش آموزان؛ نظم و انضباط اجتماعی؛ رعایت حقوق و قوانین؛ حس مسئولیت پذیری و مشارکت اجتماعی.

بعد زیست محیطی: مؤلفه های شناسایی شده در مصاحبه ها عبارتند از: احترام به محیط زیست؛ رعایت الگوهای زیست محیطی؛ رعایت الگوی مصرف و صرفه جویی در مصرف انرژی؛ علاقه

مندی، تفاهم و همکاری دانش آموزان در حل مسائل و مشکلات زیست محیطی؛ حفظ و نگهداری فضاها، فضاهای سبز شهری و همچنین جنگل ها و فضاها، سبز انبوه در حاشیه شهرها؛ روش های جمع آوری زباله، تفکیک زباله از مبدا و روشهای بازیافت مواد و فواید آن؛ بهداشت محیط زندگی و نظافت عمومی محل سکونت؛ آلودگی هوا و محیط زیست.

بعد اقتصادی: مؤلفه های شناسایی شده در مصاحبه ها در بعد اقتصادی عبارتند از: عدالت اقتصادی بین منابع انسانی آموزش و پرورش؛ کاهش فقر و گسترش امنیت غذایی؛ تغییر نگرش اقتصادی و ایجاد مهارت فنی در دانش آموزان؛ توجه دانش آموزان به نقش پس انداز در تامین نیازهای آتی و تقویت دور اندیشی؛ بهبود عملکرد منابع انسانی به واسطه فرهنگ سازمانی و رابطه آن با رعایت عدالت اقتصادی؛ استفاده از محصولات داخلی و پرهیز از خرید کالاهای وارداتی.

سند تحول بنیادین آموزش و پرورش: مؤلفه های مستخرج شده از مصاحبه ها مربوط به سند تحول بنیادین آموزش و پرورش عبارتند از: تربیت نسلی موحد و متعهد؛ داشتن خودباوری و تلاش در جهت تحقق حکومت عدل جهانی؛ داشتن روحیه انقلابی، جهاد و برخورد مسئولانه با تحولات سیاسی و اجتماعی؛ توجه به اخلاق اسلامی و زندگی بر اساس نظام معیار اسلامی؛ زمینه سازی جهت شکوفایی فطرت و هویت اسلامی انقلابی و ایرانی؛ دوری از اسراف، افزایش قناعت عدالت و انصاف؛ توجه به مبانی نظری و فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی؛ اعتقاد به اصل ولایت فقیه و مردم سالاری دینی؛ توجه به مربیان مؤمن و متخلق به اخلاق اسلامی.

روش آموزش مؤثر: مؤلفه های شناسایی شده در مصاحبه ها در بعد روش آموزش مؤثر بر توسعه پایدار با رویکرد الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت عبارتند از: روش تدریس اکتشافی و فعالیت های خلاقیت محور، یادگیری مشارکتی و شاگرد محور، توجه به مفهوم پایداری در تدوین محتوای آموزشی، همراهی ساختار کلان اجتماعی با نظام آموزش و پرورش، توجه به تفکر سیستمی و یادگیری چند رشته ای و یادگیری تجربی، توجه به برنامه ریزی مشارکتی و تدریس تعاملی و یادگیری مادام العمر، یادگیری مسئولیت های اجتماعی و مدیریت مسئولیت های شخصی.

سؤال دوم: شکاف وضع موجود و مطلوب عوامل مؤثر بر توسعه پایدار در نظام آموزش و پرورش با رویکرد الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت چگونه است؟

در جدول ۵ نتایج آزمون تی همبسته با هدف مقایسه وضعیت موجود و مطلوب آمده است. شش بعد اصلی شامل ابعاد فرهنگی، اجتماعی، زیست محیطی، اقتصادی، روش آموزش مؤثر و سند تحول بنیادین آموزش و پرورش در دو وضعیت موجود و مطلوب بررسی و مقایسه شده‌اند.

جدول ۵. آزمون تی همبسته جهت مقایسه وضعیت موجود و مطلوب

سطح معنی‌داری	t	اختلاف میانگین‌ها	میانگین		موارد
			مطلوب	موجود	
< /۰۰۱	-۲۱,۱۱	-۱,۱۱	۴,۸۸	۳,۷۷	بعد فرهنگی
< /۰۰۱	-۷۴,۶۷	-۲,۰۶	۴,۸۳	۲,۷۷	بعد اجتماعی
< /۰۰۱	-۴۶,۳۹	-۱,۴۰	۴,۸۴	۳,۴۴	بعد زیست محیطی
< /۰۰۱	-۹۷,۰۵	-۲,۶۹	۴,۸۵	۲,۱۶	بعد اقتصادی
< /۰۰۱	-۶۳,۲۵	-۱,۵۷	۴,۷۷	۳,۲۰	سند تحول بنیادین آموزش و پرورش
< /۰۰۱	-۷۱,۳۸	-۲,۰۳	۴,۷۴	۲,۷۱	روش آموزش مؤثر

نتایج نشان می‌دهد که در تمامی متغیرهای مورد مقایسه، میانگین وضعیت مطلوب به طور معنی‌داری از وضعیت موجود بیشتر است ($P < ۰/۰۵$). در ادامه به مقایسه گویه‌های هر یک از ابعاد در دو وضعیت موجود و مطلوب پرداخته شده است. به این منظور از آزمون ویلکاکسون استفاده شد که نتیجه آن در جداول ۶ الی ۱۱ ارایه شده است.

مقایسه گویه‌های بعد فرهنگی: نتایج نشان می‌دهد که در تمامی گویه‌های بعد فرهنگی توسعه پایدار، میانگین وضعیت مطلوب به طور معنی‌داری از وضعیت موجود بیشتر است ($P < ۰/۰۵$). بررسی‌ها نشان می‌دهد که اختلاف دو وضعیت موجود و مطلوب در برخی سؤالات کم و در برخی گویه‌ها زیاد بوده است. نتایج در جدول ۶ آمده است. ۳ گویه‌ای که بیشترین اختلاف میانگین بین دو وضعیت موجود و مطلوب را دارند به ترتیب عبارتند از: بهبود گفتگوهای فرهنگی، احترام به اقوام و تنوع مذهبی می‌شود (با اختلاف میانگین ۱,۹۰). گسترش فرهنگ بروز ایده‌های توسعه پایدار با رویکرد الگوی اسلامی-ایرانی (۱,۷۳). ارتقاء مبادلات فرهنگی دانش‌آموزان (۱,۶۳).

جدول ۶. آزمون ویلکاکسون جهت مقایسه وضعیت موجود و مطلوب در گویه های بعد فرهنگی

سطح معنی داری	مقدار Z	اختلاف میانگین‌ها	میانگین		موارد
			مطلوب	موجود	
< /۰۰۱	۴,۶۶	-/۲۱	۴,۹۱	۴,۷۰	تقویت هویت فرهنگی (ملی و مذهبی) دانش آموزان.
< /۰۰۱	۳,۲۴	-/۲۲	۴,۸۲	۴,۶۰	حفظ میراث فرهنگی و آشنایی دانش آموزان با مفاخر ملی، مذهبی و مکان های تاریخی.
< /۰۰۱	۱۲,۷۷	-۱,۶۳	۴,۹۳	۳,۳۰	ارتقاء مبادلات فرهنگی دانش آموزان.
< /۰۰۱	۱۰,۱۱	-/۵۹	۴,۹۵	۴,۳۶	تقویت فعالیت های فرهنگی نظام آموزش و پرورش.
< /۰۰۱	۱۲,۶۲	-۱,۷۳	۴,۹۲	۳,۱۹	گسترش فرهنگ بروز ایده های توسعه پایدار با رویکرد الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت.
< /۰۰۱	۱۱,۹۴	-۱,۰۶	۴,۹۱	۳,۸۵	قوت فرهنگی منابع انسانی آموزش و پرورش.
< /۰۰۱	۱۱,۷۸	-۱,۵۹	۴,۸۴	۳,۲۵	تقویت برنامه های اجتماعی منابع انسانی آموزش و پرورش.
< /۰۰۱	۱۲,۷۶	-۱,۹۰	۴,۸۱	۲,۹۱	بهبود گفتگوهای فرهنگی، احترام به اقوام و تنوع مذهبی.

مقایسه گویه های بعد اجتماعی: نتایج نشان می دهد که در تمامی گویه های بعد اجتماعی توسعه پایدار، میانگین وضعیت مطلوب به طور معنی داری از وضعیت موجود بیشتر است ($P < ۰/۰۵$). ۳ گویه ای که بیشترین اختلاف بین دو وضعیت موجود و مطلوب را دارند عبارتند از: تقویت نظم و انضباط اجتماعی دانش آموزان (با اختلاف میانگین ۳,۰۴)؛ بهبود روابط و مناسبات اجتماعی دانش آموزان (۲,۳۶)؛ ارتقاء سطح اخلاق اجتماعی و کاهش آسیب های اجتماعی (۲,۰۹). (جدول ۷).

جدول ۷. آزمون ویلکاکسون جهت مقایسه وضعیت موجود و مطلوب در گویه های بعد اجتماعی

سطح معنی	مقدار Z	اختلاف میانگین-	میانگین		موارد
			مطلوب	موجود	
< /۰۰۱	۱۲,۱۱	-۱,۴۸	۴,۸۶	۳,۳۸	تقویت توانمندی بعد اجتماعی نیروی انسانی آموزش و پرورش.
< /۰۰۱	۱۲,۶۷	-۲,۳۶	۴,۹۱	۲,۵۵	بهبود روابط و مناسبات اجتماعی دانش آموزان.

ارتقاء سطح اخلاق اجتماعی و کاهش آسیب های اجتماعی.	۲,۸۵	۴,۹۴	-۲,۰۹	۱۲,۹۵	./۰۰۱ <
گسترش عدالت اجتماعی و ایجاد فرصت های برابر، برای دانش آموزان.	۲,۹۳	۴,۹۱	-۱,۹۸	۱۲,۴۵	./۰۰۱ <
تقویت نظم و انضباط اجتماعی دانش آموزان.	۱,۷۸	۴,۸۲	-۳,۰۴	۱۲,۵۶	./۰۰۱ <
سبب ترغیب بیشتر دانش آموزان به رعایت حقوق افراد و قوانین مدرسه.	۲,۸۷	۴,۵۳	-۱,۶۶	۱۱,۹۳	./۰۰۱ <
افزایش حس مسئولیت پذیری و مشارکت اجتماعی دانش آموزان در اداره مدرسه.	۳,۰۷	۴,۸۴	-۱,۷۷	۱۲,۴۱	./۰۰۱ <

مقایسه گویه های بعد زیست محیطی: نتایج نشان می دهد که در تمامی گویه ها بعد زیست محیطی توسعه پایدار با رویکرد الگوی اسلامی-ایرانی، میانگین وضعیت مطلوب به طور معنی داری از وضعیت موجود بیشتر است ($P < ۰/۰۵$). نتایج در جدول ۸ آمده است. ۳ گویه ای که بیشترین اختلاف بین دو وضعیت موجود و مطلوب را دارند عبارتند از: احترام به محیط زیست (با اختلاف میانگین ۲,۲۶)؛ رعایت الگوی مصرف و صرفه جویی در مصرف انرژی (۱,۹۲)؛ رعایت الگوهای زیست محیطی (۱,۳۵).

جدول ۸. آزمون ویلکاکسون جهت مقایسه وضعیت موجود و مطلوب در گویه های بعد زیست محیطی

سطح معنی	مقدار Z	اختلاف میانگین - میانگین	میانگین		موارد
			مطلوب	موجود	
./۰۰۱ <	۱۲,۵۷	-۲,۲۶	۴,۸۲	۲,۵۶	احترام به محیط زیست.
./۰۰۱ <	۱۱,۸۷	-۱,۳۵	۴,۹۳	۳,۵۸	رعایت الگوهای زیست محیطی آموزش و پرورش.
./۰۰۱ <	۱۲,۲۰	-۱,۹۲	۴,۵۰	۲,۵۸	رعایت الگوی مصرف و صرفه جویی در مصرف انرژی (آب، برق، سوخت و ..).
./۰۰۱ <	۱۱,۸۸	-۱,۳۴	۴,۹۱	۳,۵۷	دلبستگی، علاقه مندی، تفاهم و همکاری دانش آموزان در حل مشکلات زیستی.
./۰۰۱	۱۲,۳۴	-۱,۰۹	۴,۹۳	۳,۸۴	حفظ و نگهداری فضاهای سبز شهری و جنگل ها و فضاهای

<					سبز حاشیه شهرها.
./۰۰۱	۱۱,۶۲	-۱,۱۲	۴,۹۳	۳,۸۱	آشنایی با روش های جمع آوری و تفکیک زباله از مبدا و روشهای بازیافت مواد.
<					
./۰۰۱	۱۰,۵۸	-۰,۹۴	۴,۸۶	۳,۹۲	ارتقاء بهداشت محیط زندگی و نظافت عمومی محل سکونت.
<					
./۰۰۱	۱۱,۱۶	-۱,۱۹	۴,۸۲	۳,۶۳	افزایش سطح آگاهی ها، مبارزه مؤثرتر با آلودگی هوا و محیط زیست.
<					

مقایسه گویه های بعد اقتصادی: نتایج نشان می دهد که در تمامی گویه های بعد اقتصادی توسعه پایدار، میانگین وضعیت مطلوب به طور معنی داری از وضعیت موجود بیشتر است ($p < ۰/۰۵$). نتایج در جدول ۹ آمده است. ۳ گویه ای که بیشترین اختلاف میانگین بین دو وضعیت موجود و مطلوب را دارند عبارتند از: تغییر نگرش اقتصادی و ایجاد مهارت فنی در دانش آموزان (با اختلاف میانگین ۳,۵۸)؛ رعایت عدالت اقتصادی و بهبود عملکرد کارکنان (۲,۹۰)؛ توجه به نقش پس انداز و تقویت دور اندیشی (۲,۸۷).

جدول ۹. آزمون ویلکاکسون جهت مقایسه وضعیت موجود و مطلوب در گویه های بعد اقتصادی

سطح معنی	مقدار Z	اختلاف میانگین ها	میانگین		موارد
			مطلوب	موجود	
./۰۰۱	۱۲,۴۳	-۲,۴۹	۴,۵۶	۲,۰۷	عدالت اقتصادی بین منابع انسانی آموزش و پرورش.
<					
./۰۰۱	۱۲,۵۹	-۲,۵۸	۴,۸۳	۲,۲۵	کاهش فقر و گسترش امنیت غذایی.
<					
./۰۰۱	۱۲,۹۴	-۳,۵۸	۴,۹۴	۱,۳۶	تغییر نگرش اقتصادی و ایجاد مهارت فنی در دانش آموزان.
<					
./۰۰۱	۱۲,۴۸	-۲,۸۷	۴,۹۲	۲,۰۵	توجه به نقش پس انداز در تامین نیازهای آتی و تقویت دور اندیشی.
<					
./۰۰۱	۱۲,۳۵	-۲,۹۰	۴,۹۳	۲,۰۳	رعایت عدالت اقتصادی و بهبود عملکرد کارکنان.
<					
./۰۰۱	۱۲,۶۲	-۱,۷۲	۴,۹۱	۳,۱۹	انگیزه برای استفاده از محصولات داخلی و پرهیز از خرید کالاهای وارداتی.
<					

مقایسه گویه های روش آموزش موثر: نتایج نشان می دهد که در تمامی گویه های روش آموزش موثر توسعه پایدار، میانگین وضعیت مطلوب به طور معنی داری از وضعیت موجود بیشتر است ($P < 0/05$). نتایج در جدول ۱۰ آمده است. ۳ گویه ای که بیشترین اختلاف میانگین بین دو وضعیت موجود و مطلوب را دارند به ترتیب عبارتند از: همراهی ساختار کلان اجتماعی در انتقال مفاهیم پایداری (با اختلاف میانگین ۲,۸۰)؛ توجه به برنامه ریزی مشارکتی، تدریس تعاملی و یادگیری مادام العمر (۲,۵۷)؛ توجه به تفکر سیستمی از طریق یادگیری چند رشته ای و یادگیری تجربی (۲,۵۵).

جدول ۱۰. آزمون ویلکاکسون جهت مقایسه وضعیت موجود و مطلوب در گویه های روش آموزش موثر

سطح معنی داری	مقدار Z	اختلاف میانگین-ها	میانگین		موارد
			مطلوب	موجود	
۰/۰۰۱ <	۱۲,۳۶	-۱,۹۰	۴,۸۳	۲,۹۳	روش تدریس اکتشافی و ترغیب دانش آموزان به فعالیت های خلاقیت محور.
۰/۰۰۱ <	۸,۲۴	-۰/۶۸	۴,۷۷	۴,۰۹	یادگیری مشارکتی و رویکرد شاگرد محور.
۰/۰۰۱ <	۱۲,۷۳	-۱,۷۸	۴,۹۷	۳,۱۹	توجه به مفهوم پایداری در تدوین محتوای آموزشی.
۰/۰۰۱ <	۱۲,۶۳	-۲,۸۰	۴,۸۷	۲,۰۷	همراهی ساختار کلان اجتماعی در انتقال مفاهیم پایداری
۰/۰۰۱ <	۱۲,۳۴	-۲,۵۵	۴,۴۷	۱,۹۲	توجه به تفکر سیستمی از طریق یادگیری چند رشته ای و یادگیری تجربی.
۰/۰۰۱ <	۱۲,۳۱	-۲,۵۷	۴,۳۵	۱,۷۸	توجه به برنامه ریزی مشارکتی، تدریس تعاملی و یادگیری مادام العمر.
۰/۰۰۱ <	۱۲,۷۲	-۱,۹۰	۴,۹۱	۳,۰۱	یادگیری مسئولیتهای اجتماعی و مدیریت مسئولیت های شخصی.

مقایسه گویه های سند تحول بنیادین آموزش و پرورش: نتایج نشان می دهد که در تمامی گویه های سند تحول بنیادین آموزش و پرورش میانگین وضعیت مطلوب به طور معنی داری از

وضعیت موجود بیشتر است ($p < 0/05$). سؤالی که بیشترین اختلاف بین دو وضعیت موجود و مطلوب را دارند عبارتند از: تربیت نسلی متخلق به اخلاق اسلامی و آماده ورود به زندگی فردی، خانوادگی و اجتماعی بر اساس نظام معیار اسلامی (با اختلاف میانگین ۲,۰۵). تربیت نسلی خود باور، دارای عزت نفس، منتظر و تلاشگر در جهت تحقق حکومت عدل جهانی (۲). تربیت نسلی مومن، موحد و متعهد به وظایف و مسئولیت ها در برابر خدا، خود، طبیعت و دیگران می شود (۱,۹۹).

جدول ۱۱. آزمون ویلکاکسون جهت مقایسه وضعیت موجود و مطلوب در سؤالات سند تحول بنیادین

سطح معنی داری	مقدار Z	اختلاف میانگین-ها	میانگین		موارد
			مطلوب	موجود	
< /۰۰۱	۱۲,۸۶	-۱,۹۹	۴,۹۱	۲,۹۲	تربیت نسلی مومن، موحد و متعهد به وظایف و مسئولیت ها در برابر خدا، خود، طبیعت و دیگران.
< /۰۰۱	۱۲,۵۳	-۲	۴,۸۷	۲,۸۷	تربیت نسلی خود باور، دارای عزت نفس، منتظر و تلاشگر در جهت تحقق حکومت عدل جهانی.
< /۰۰۱	۱۲,۹۲	-۲,۰۵	۴,۹۳	۲,۸۸	تربیت نسلی دارای اخلاق اسلامی و آماده ورود به زندگی فردی و اجتماعی بر اساس نظام معیار اسلامی.
< /۰۰۱	۱۱,۵۶	۱,۵۶	۴,۴۹	۲,۹۳	تقویت روحیه انقلابی و جهادی و برخورد مسئولانه و خردمندانه با تحولات سیاسی و اجتماعی.
< /۰۰۱	۱۰,۴۵	-/۹۷	۴,۹۰	۳,۹۳	افزایش قناعت، دوری از اسراف، عدالت و انصاف.
< /۰۰۱	۱۲,۶۴	-۱,۸۸	۴,۹۲	۳,۰۴	توجه به مبانی نظری و فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی، در حوزه مسائل آموزشی.
< /۰۰۱	۱۱,۵۲	-۱,۴۷	۴,۵۴	۳,۰۷	شکوفایی فطرت و استعداد و ایجاد کننده هویت اسلامی انقلابی و ایرانی.
< /۰۰۱	۱۱,۶۸	-۱,۴۸	۴,۵۵	۳,۰۷	اعتقاد به اصل ولایت فقیه و مردم سالاری دینی و به تبع آن وفاداری به نظام جمهوری اسلامی ایران.
< /۰۰۱	۹,۳۱	-/۷۱	۴,۸۱	۴,۱۰	حضور مربیان و مدیران مومن، متخلق به اخلاق اسلامی، عامل به عمل صالح، انقلابی، متعهد و بصیر.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

توسعه پایدار را می‌توان برنامه‌ای هدفمند در جهت حرکت از وضعیت موجود به وضعیت مطلوب دانست. پیش‌نیاز رسیدن به توسعه پایدار، آموزش و پرورش است. آموزش و پرورش مهم‌ترین عامل مؤثر در تغییر طرز نگرش و رفتار بشری است که در مسیر رشد اقتصادی، بهبود کیفیت زندگی، ایجاد دانش و مهارت، تأمین فرصت‌های شغلی و افزایش تولیدات جامعه به کار گرفته می‌شود. در سال‌های اخیر، مفهوم توسعه پایدار، جایگاه ویژه‌ای یافته است و در تحلیل‌ها و پژوهش‌های بسیاری از برنامه‌ها و استراتژی‌های توسعه، به گونه‌ای ریشه‌ای به توفیق در امر آموزش و پرورش پیوند خورده است. نظام آموزش و پرورش یکی از سازمان‌هایی است که می‌توان برای عملیاتی ساختن توسعه پایدار در نظام برنامه‌ریزی کشور، در نظر گرفته شود. پژوهش حاضر با هدف بررسی وضعیت موجود و مطلوب توسعه پایدار در نظام آموزش و پرورش با رویکرد الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت می‌باشد. مقایسه وضعیت موجود و مطلوب با آزمون تی همبسته صورت گرفت. نتایج نشان داد که در مقایسه وضعیت موجود و مطلوب هر شش متغیر اصلی (ابعاد فرهنگی، اجتماعی، زیست محیطی، اقتصادی، روش آموزش مؤثر و سند تحول بنیادین آموزش و پرورش)، میانگین وضعیت مطلوب به طور معنی‌داری از وضعیت موجود بیشتر است و اختلاف دو وضعیت موجود و مطلوب در تمامی موارد زیاد بوده است. این تفاوت از حداقل میزان در بعد فرهنگی تا حداکثر آن برای بعد اقتصادی است. یکی دیگر از نتایج این پژوهش این بوده است که در میان این ابعاد، بعد فرهنگی توسعه پایدار بالاترین وضعیت را دارد. در رتبه دوم، بعد زیست محیطی و بعد از آن میزان توجه به سند تحول بنیادین آموزش و پرورش توسعه پایدار قرار دارد. بعد اجتماعی، بعد اقتصادی و روش‌های آموزشی مؤثر بر توسعه پایدار نیز به ترتیب کمتر از مقدار متوسط هستند. این نتیجه حاکی از آن است که بعد فرهنگی، زیست محیطی و میزان توجه به سند تحول بنیادین آموزش و پرورش در توسعه پایدار هم از اهمیت ویژه‌ای برخوردارند و همچنین این ابعاد در مقایسه با دیگر ابعاد از وضعیت بهتری برخوردارند. بنابراین نظام آموزش و پرورش در برنامه‌های ویژه‌ی اجرایی نمودن توسعه پایدار جهت ارتقای وضعیت بعد اجتماعی و اقتصادی باید اهمیت ویژه‌ای به این دو بعد بدهد. گسترش عدالت اقتصادی بین منابع انسانی نظام آموزش و پرورش و تغییر فرهنگ سازمانی نسبت به اقتصاد آموزش و پرورش یکی از راه‌های تقویت بعد اقتصادی توسعه پایدار با رویکرد الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت است. همچنین با آموزش مهارت‌های زندگی، آموزش مهارت‌های فنی، عدم تأکید صرف بر خواندن

دروس عمومی جهت گذراندن سدی به نام کنکور، افزایش انگیزه برای استفاده از محصولات داخلی و پرهیز از خرید کالاهای وارداتی، تقویت دور اندیشی دانش آموزان و متوجه نمودن آنان به نقش پس انداز در تامین نیازهای آتی و در نهایت تغییر نگرش اقتصادی دانش آموزان، می تواند بعد اقتصادی توسعه پایدار را تقویت نماید. آموزش مسائل اجتماعی و توسعه روابط و مناسبات اجتماعی دانش آموزان به ویژه در سنین دبستان و پیش دبستان همچنین تلاش برای آموزش مفاهیم مربوط به ارتقای اخلاق اجتماعی و کاهش آسیب های اجتماعی سبب تقویت بعد اجتماعی توسعه پایدار با رویکرد الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت می گردد. از طرفی با گسترش عدالت اجتماعی و ایجاد فرصت های برابر برای دانش آموزان، تقویت نظم و انضباط اجتماعی در میان آن ها، ترغیب بیشتر دانش آموزان به رعایت حقوق افراد و قوانین مدرسه و ترتیب دادن برنامه هایی جهت افزایش حس مسئولیت پذیری و مشارکت اجتماعی دانش آموزان در اداره امور مدرسه می تواند به تقویت بعد اجتماعی توسعه پایدار با رویکرد الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت منجر شود.

یکی دیگر از نتایج این پژوهش نشان می دهد که اثربخشی روش های آموزشی کنونی در جهت رسیدن به توسعه پایدار با رویکرد الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت هم قابل قبول نبوده است. لذا باید روی محتواهای آموزشی پایدار، روش های تدریس فعال و خلاقانه، توجه به رویکردهای دانش آموز محور و توجه به مفهوم پایداری در تدوین کتب آموزش و پرورش بیشتر متمرکز شد. همچنین همراهی ساختار کلان اجتماعی با نظام آموزش و پرورش، یادگیری مسئولیت های اجتماعی و مدیریت مسئولیت های شخصی و توجه به یادگیری مادام العمر سبب تقویت مؤلفه های آموزشی موثر بر توسعه پایدار با رویکرد الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت و به تبع آن بهبود توسعه پایدار می شود.

با توجه به شکاف وضع موجود و مطلوب مؤلفه های بعد فرهنگی، نظام آموزش و پرورش می بایست با بهبود گفتگوهای فرهنگی، احترام به اقوام و تنوع مذهبی، تغییر ساختار سازمانی در جهت تقویت فرهنگ بروز ایده های توسعه پایدار و ارتقای مبادلات فرهنگی دانش آموزان گام بردارد. انجام فعالیت های فرهنگی را سرزهی (۱۴۰۰)، افزایش سطح فرهنگ و توجه به مؤلفه ارتقای فرهنگ سازمانی را رضوانی و همکاران (۱۳۹۹)، ترویج پایداری فرهنگ اسلامی ایرانی و توجه به ارزش ها، هنجارها و رفتارهای منطبق با آن یعنی مؤلفه تقویت هویت فرهنگی ملی و مذهبی را یزدان پناه و همکاران (۱۳۹۷) در جهت رسیدن به توسعه پایدار در پژوهش هایشان مورد تأکید قرار داده اند. نظام آموزش و پرورش می بایست از طریق آموزش های لازم روی مؤلفه های بعد اجتماعی که وضع

موجودشان از وضع مطلوب فاصله دارد از جمله تقویت نظم و انضباط اجتماعی در میان دانش آموزان، بهبود روابط و مناسبات اجتماعی آنان و ارتقاء سطح اخلاق اجتماعی و کاهش آسیب های اجتماعی بیشتر متمرکز شود. یافته های پژوهشگران مبنی بر تأکید بر توجه به بعد اجتماعی و امور مرتبط با زندگی را آیشا و همکاران (۲۰۲۰)، فیسی و همکاران (۲۰۲۱)، فیندلر و همکاران (۲۰۱۹)، توجه به مؤلفه توانمندی نیروی انسانی و مؤلفه عدالت اجتماعی و ایجاد فرصت های برابر (کرک و منوال، ۲۰۱۴)، توجه به مؤلفه عدالت اجتماعی و فرصت های برابر را اندرسون، (۲۰۱۲) و موهانتی و دش (۲۰۱۸)، توجه به مؤلفه عدالت اجتماعی و ایجاد فرصت های برابر و مؤلفه توانمندی نیروی انسانی را رضوانی و همکاران (۱۳۹۹)، ورنس و کنسلر (۲۰۱۳)، بهمنی و همکاران (۱۳۹۷) و یزدان پناه (۱۳۹۷)، مؤلفه اخلاق اجتماعی و کاهش آسیب های اجتماعی را سادوس و همکاران (۲۰۱۳)، توجه به مؤلفه روابط و مناسبات اجتماعی را ناسیبولینا (۲۰۱۵)، توجه به مؤلفه روابط و مناسبات اجتماعی را بهمنی و همکاران (۱۳۹۷) و اندرسون (۲۰۱۲) در جهت رسیدن به توسعه پایدار در پژوهش هایشان مورد تأیید قرار داده اند.

در بین مؤلفه های بعد زیست محیطی، نظام آموزش و پرورش می بایست از طریق آموزش های لازم روی مؤلفه هایی از جمله احترام به محیط زیست از طریق تقویت فرهنگ سازمانی غنی، رعایت الگوی مصرف و صرفه جویی در مصرف انرژی و کالاهای اساسی و رعایت الگوهای زیست محیطی بیشتر متمرکز شود. یافته های پژوهشگران با تأکید بر توجه به مؤلفه روش های جمع آوری زباله، تفکیک آن از مبدأ و روش های بازیافت مواد و فواید آن، همچنین مؤلفه رعایت الگوی مصرف و صرفه جویی در مصرف انرژی را فیسی و همکاران (۲۰۲۱)، بهمنی و همکاران (۱۳۹۷) و کرک و منوال (۲۰۱۴)، توجه به مؤلفه رعایت الگوهای زیست محیطی را فیسی و همکاران (۲۰۲۱) و ناسیبولینا (۲۰۱۵)، توجه به مؤلفه رعایت الگوهای زیست محیطی را فیندلر و همکاران (۲۰۱۹) در جهت رسیدن به توسعه پایدار در پژوهش هایشان تأیید کرده اند.

در بین مؤلفه های بعد اقتصادی نظام آموزش و پرورش می بایست از طریق آموزش های لازم از جمله تغییر نگرش اقتصادی و ایجاد مهارت فنی در دانش آموزان، تقویت فرهنگ سازمانی از طریق افزایش عدالت اقتصادی و ترغیب بیشتر دانش آموزان به نقش پس انداز در تامین نیازهای آتی و تقویت دور اندیشی در آن ها گام های اساسی بردارد. یافته های پژوهشگران تأکید بر توجه به بعد اقتصادی را سرزهی (۱۴۰۰) توجه مؤلفه تغییر نگرش اقتصادی و ایجاد مهارت فنی در دانش آموزان را

اندرسون (۲۰۱۲)، مؤلفه کاهش فقر و گسترش امنیت غذایی را دوران (۲۰۱۵) توجه به مؤلفه عدالت اقتصادی بین منابع انسانی آموزش و پرورش را فیندلر و همکاران (۲۰۱۶)، در جهت رسیدن به توسعه پایدار تأیید کرده‌اند.

در بین مؤلفه های بعد روش آموزش مؤثر بر توسعه پایدار، نظام آموزش و پرورش می بایست با تمرکز بیشتر روی تفکر سیستمی از طریق یادگیری چند رشته ای و یادگیری تجربی، توجه به برنامه ریزی مشارکتی از طریق تدریس تعاملی و یادگیری مادام العمر و همراهی ساختار کلان اجتماعی با نظام آموزش و پرورش در انتقال مفاهیم توسعه پایدار تلاش بیشتری صورت گیرد. یافته‌های پژوهشگران تأکید بر مؤلفه توجه به مفهوم پایداری در تدوین محتوای آموزشی را فیزی و همکاران (۲۰۲۱)، آیشا و همکاران (۲۰۲۰) و سرزهی (۱۴۰۰)؛ توجه به مؤلفه یادگیری مسئولیت های اجتماعی و مدیریت مسئولیت های شخصی را یزدان پناه و همکاران (۱۳۹۷)، حمایت از توسعه کیفیت آموزش در اوایل دوران کودکی را رضوانی و همکاران (۱۳۹۹)، آشنایی هر چه بیشتر با پایداری محیطی را اندرسون (۲۰۱۲)، توجه مؤلفه یادگیری مشارکتی و شاگرد محور را موهانتی و دش (۲۰۱۸)، توجه به مؤلفه همراهی ساختار کلان اجتماعی با نظام آموزش و پرورش را فیندلر و چونهر (۲۰۱۸)، توجه به مؤلفه یادگیری مسئولیت های اجتماعی و مدیریت مسئولیت های شخصی را آیشا و همکاران (۲۰۲۰) و لامپا و همکاران (۲۰۱۳) و توجه به مؤلفه یادگیری مادام العمر را لیل فیلهو و همکاران (۲۰۱۹) و یزدان پناه و همکاران (۱۳۹۷) مورد بحث قرار داده و تأیید کرده اند.

با توجه به اختلاف بین دو وضع موجود و مطلوب مؤلفه های به سند تحول بنیادین، نظام آموزش و پرورش می بایست روی تربیت نسلی متخلق به اخلاق اسلامی، آماده ورود به زندگی فردی، خانوادگی و اجتماعی بر اساس نظام معیار اسلامی، همچنین تربیت نسلی خود باور، دارای عزت نفس، منتظر و تلاشگر در جهت تحقق حکومت عدل جهانی، و تربیت نسلی مومن و متعهد به وظایف و مسئولیت ها در برابر خدا، خود، طبیعت و دیگران بیشتر متمرکز شود. توجه به مؤلفه آمادگی ورود به زندگی فردی، خانوادگی و اجتماعی بر اساس نظام معیار اسلامی را بهمنی و همکاران (۱۳۹۷)، توجه مؤلفه وفاداری به نظام جمهوری اسلامی ایران را صاف دل (۱۳۹۷) و توجه به مؤلفه تربیت نسلی موحد، مومن، آشنا و متعهد به وظایف و مسئولیت ها را صاف دل (۱۳۹۷) مورد بحث و تأیید قرار داده اند.

به منظور کاربست نتایج این تحقیق به متخصصان نظام آموزشی پیشنهاد می شود ۴۵ مؤلفه تدوین شده راهنمای عمل در برنامه‌های نظام آموزش و پرورش قرار گیرد. واحدی تحت عنوان نظارت و ارزیابی بر تحقق اهداف سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، توسط مراجع ذیصلاح (شورای عالی آموزش و پرورش با نظارت شورای عالی انقلاب فرهنگی) راه اندازی شود و میزان تحقق اهداف سند را مورد سنجش و ارزیابی قرار دهند. توجه به ساحت‌های شش‌گانه سند تحول بنیادین آموزش و پرورش در تدوین محتوای برنامه‌های آموزشی مدارس جهت تربیت دانش آموز موحد، متعهد، متفکر و پرسشگر مد نظر قرار گیرد. برای تحقق اهداف توسعه پایدار از جمله رشد اقتصادی، حل معضل بیکاری نوجوانان در آینده و ایجاد اشتغال، لازم است ساعات آموزش‌های حرفه‌ای و مهارت‌آموزی در کنار دیگر دروس آموزشی، افزایش یابد. برگزاری دوره‌های آموزشی‌آشنایی با روش‌های نوین تدریس و به روز رسانی اطلاعات، دانش نظری و علمی معلمان در راستای افزایش آگاهی‌ها پیرامون توسعه پایدار صورت گیرد. گنجاندن مفاهیم مربوط به تولید و مصرف پایدار و کاهش تبعات فاجعه بار ناشی از عدم حفظ محیط زیست که حیات نسل‌های آینده بشر و سایر موجودات زنده را به طور جدی تهدید می کند، در محتوای کتب دانش آموزان سنین پایینتر با هدف ایجاد رفتار و عادات صحیح زندگی صورت گیرد. گسترش فرهنگ احترام به اقوام، پذیرش تنوع مذاهب و همچنین همزیستی مسالمت آمیز افراد با فرهنگ‌های گوناگون از طریق گنجاندن این مفاهیم در کتاب‌های درسی پایه‌های مختلف انجام گیرد. بجای انتقال صرف معلومات مبتنی بر محفوظات، توجه به فرصت‌های یادگیری، مسئله‌مداری و ژرف اندیشی، یادگیری مشارکتی در تدوین و اجرای برنامه‌های درسی صورت گیرد. در نظر گرفتن شرایط جغرافیایی و تاریخی هر منطقه در راستای توجه به بعد ایرانی بودن الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت در برنامه‌های آموزشی مدارس صورت گیرد.

منابع

بهمنی، سجاد، احمدی اوندی، ذوالفقار، ملتفت، حسین و بهمنی، سهیلا. (۱۳۹۷). واکاوی نقش آموزش و پرورش در شکل‌گیری سبک زندگی متناسب با توسعه و الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت؛ مطالعه داده‌بنیاد مدارس استان خوزستان (شهرستان‌های رامهرمز، اهواز، ایذه). هفتمین کنفرانس ملی از الگوی پایه به سوی الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت، تهران.

پورموسوی، سید یعقوب. (۱۳۹۳). نقش نظام آموزش و پرورش در توسعه و پایداری فرهنگ اسلامی-ایرانی. اولین کنفرانس ملی توسعه پایدار در علوم تربیتی و روانشناسی، مطالعات اجتماعی و فرهنگی، تهران. رضوانی، امین، قاسمی، مجتبی و چنگانی، شیما. (۱۳۹۹). برای آموزش توسعه پایدار در ایران باید چه عواملی مورد توجه قرار گیرد. هفتمین همایش ملی مطالعات و تحقیقات نوین در حوزه علوم انسانی، مدیریت و کارآفرینی ایران، تهران.

سرزهی، زینب. (۱۴۰۰). ضرورت توسعه پایدار در برنامه ریزی درسی در سطح کلان نظام آموزشی. نهمین کنفرانس ملی توسعه پایدار در علوم تربیتی و روانشناسی، مطالعات اجتماعی و فرهنگی، تهران. سند الگوی پایه اسلامی ایرانی پیشرفت. (۱۴۰۰). قابل بازیابی از:

<https://olgou.ir/index.php/fa/component/banners/click/2>

صاف دل، معصومه. (۱۳۹۷). بررسی جایگاه سه نهاد مهم خانواده و آموزش و پرورش و دولت در الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت. هفتمین کنفرانس الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت؛ از الگوی پایه به سوی الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت، تهران.

عزیزی، حسن، شفیع، اسماعیل و گلشنی، علیرضا. (۱۳۹۷). تحقق توسعه سیاسی در الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت. فصلنامه علمی پژوهشی الگوی پیشرفت اسلامی-ایرانی، ۶ (۱۱)، ۱۵۷-۱۸۳.

عشقی پور، حمیدرضا، فیاض، ابراهیم و بیچرانلو، عبدالله. (۱۳۹۷). نقش آموزه های تربیتی ادیان توحیدی بر توسعه گردشگری پایدار شهر اصفهان. فصلنامه علمی پژوهشی پژوهشنامه تربیتی، ۱۳ (۵۶)، ۱۵۲-۱۲۵. فرمهبینی فراهانی، حسن، حسینی، فاطمه و احمدآبادی آرانی، نجمه. (۱۳۹۷). بررسی جایگاه حیات طیبه در سند تحول بنیادین و تبیین راهکارهای تحقق آن در آموزش و پرورش. پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی، ۲۷ (۴۲)، ۱۰۴-۷۹.

کمیسیون ملی یونسکو-ایران. (۱۳۹۵). نقشه راه یونسکو برای اجرای برنامه عمل جهانی در زمینه آموزش برای توسعه پایدار. قابل بازیابی از:

<https://fa.irunesco.org/wp-content/uploads/2021/03/Roadmap-education.pdf>

نواختی مقدم، امین و خالقی، زینب. (۱۳۹۷). بررسی نسبت نظام آموزشی با الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت. هفتمین کنفرانس ملی از الگوی پایه به سوی الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت، تهران.

یزدان پناه، مسعود، چنانی، الهام و حمید، فاطمه. (۱۳۹۷). اهمیت آموزش مداوم در توسعه پایدار. هفتمین کنفرانس الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت، از الگوی پایه به سوی الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت. تهران.

Anderson, A. (2012). *Unsustainable Development: The Missing Discussion about Education at Rio+20*, Brookings Institution.

Ayesha, N., Yousuf Zai, S., Waseem, M., & Shafqat, A. (2020). Education for sustainable development (ESD): Effects of sustainability education on pre-service teachers' attitude towards sustainable development (SD), *Journal of Cleaner Production*, 250 (3).

Bacani, C. (2010). Integrating Education for Sustainable Development into Secondary Education Curriculum in Southeast Asia. Retrieved from [https://www. Seameo - innotech.org/wp- content/uploads/2014/01/PolRes Integrating- Education- for- Sustainable- Development /](https://www.Seameo-innotech.org/wp-content/uploads/2014/01/PolRes-Integrating-Education-for-Sustainable-Development/)

Duran, D., Cristian, G., Luminita, M., Artene, A., & Duran, V. (2015). The components of sustainable development - a possible approach, *4th World Conference on Business, Economics and Management, WCBEM*, 26, 806 – 811.

Findler, F., & Schönherr, N. (2018). The impacts of higher education institutions on sustainable development A review and conceptualization. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 20(1), 23-38.

Fissi, S., Romolini, A., Gori, E., & Contri, M. (2021). The path toward a sustainable green university: The case of the University of Florence, *journal of Cleaner Production*, 279.

Holme, T. (2019). Incorporating elements of green and sustainable chemistry in general chemistry via systems thinking. *Integrating Green and Sustainable Chemistry Principles into Education*, (31-47).

Ilic Krstic, I., Ilic, A., & Avramovic, D. (2018). The Three Dimensions of Sustainable Development: Environment, economy and society. *50 Years of Higher Education, Science and Research in Occupational Safety Engineering*, 502(131), 197-202.

Kerk, G. D., Manuel, A., & Kleinjans, R. (2014). "Sustainable Society Index". Retrieved from <https://ssi.wi.th-koeln.de/documents/ssfindex/ssi-2014.pdf>.

Lampa, I., Greculescu, A., & Todorescu, L. (2013). Education for Sustainable Development – Training the Young Generation for the Future. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 78 (2013) 120- 124.

Leal Filho, W., Skanavis, S., Kounani, A., Londero Brandli, L., Shiel, Ch., do Paço, A., Pace, P., Mifsud, M., Beynaghi, A., Price, A., Lange Salvia, A., Will, M., & Shula, K. (2019). The role of planning in implementing sustainable development in a higher education context. *Journal of Cleaner Production*, 235 (2019) 678-687.

Leicht, A., Heiss, J., & Byun, W. J. (2018). *Issues and trends in Education for Sustainable Development*. UNESCO Publishing. Retrieved from https://en.unesco.org/sites/default/files/issues_0.pdf.

Mohanty, A., & Dash, D. (2018). Education for sustainable development: A conceptual model of sustainable education for India. *International Journal of Development and Sustainability*, 7(9), 2242-2255.

Nasibulina, A. (2015). Education for Sustainable Development and Environmental Ethics, *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 214 (2015) 1077 – 1082.

Sinakou, E., Boeve-de Pauw, J., Goossens, M., & Van Petegem, P. (2018). Academics in the field of Education for Sustainable Development: Their conceptions of sustainable development. *Journal of Cleaner Production*, 184, 321-332.

Suduc, A., Maria; Bîzoi, M., & Gorghiu, G. (2013). Sustainable Development in Romania in Pre-School and Primary Education. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 116 (2014), 1187 – 1192.

UNESCO. (2020). Leading SDG 4 - Education 2030. Retrieved from <https://en.unesco.org/themes/education2030-sdg4>

United Nation. (2021). THE 17 GOALS. Retrieved from: <https://sdgs.un.org/goals>.

Veronese, D., & Kensler, L. (2013). School Leaders, sustainability, and school practices: An elicitation study using the theory of planned behavior. *Journal of Sustainability Education*, 4.

Investigating the current and desirable situation of the education system in sustainable development with the approach of the Islamic-Iranian model of progress

Samaneh karami, Taraneh Enayati, Kumars Niaزازari

Abstract

This research was of a survey-applied type, based on the analysis methods of the current and desired situation gap and in the group of mixed studies of exploratory type (qualitative and quantitative). The statistical population in the qualitative section included ten specialists in the education system who were purposefully selected by a series of snowballs. In a small part, the managers, responsible experts, and experts of the General Department of Education of Tehran were 440 people, and the sample size according to Cochran's formula was 205 people. Sampling was done by stratified random sampling according to the organizational position. The data collection tool was a semi-structured interview in the qualitative part and a researcher-made questionnaire in the quantitative part. Data analysis was performed using Wilcoxon and correlated t-test. The qualitative part of the study showed that the factors affecting sustainable development in the education system with the Islamic-Iranian model of progress included six dimensions and 45 components. In the quantitative part, the study of the difference between the current and favorable situation in the six main variables (cultural, social, environmental, economic, educational methods, and the document of fundamental change in education) has been significant and numerous. The cultural dimension, the environment, and the document of fundamental change were in a better position than other dimensions. Therefore, in order to move from the current situation to the desired situation of

sustainable development, the education system must pay special attention to teaching social, economic, and educational methods affecting sustainable development with the Islamic-Iranian model approach.

Keywords: sustainable development; the education system; current and favorable situation; islamic-Iranian model of progress.

